

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Smiljan Repar

**Primerjalna analiza protiporniškega delovanja CIE: vietnamska vojna in afganistanski
konflikt 2003–2012**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Smiljan Repar

Mentor: doc. dr. Uroš Svete

**Primerjalna analiza protiporniškega delovanja CIE: vietnamska vojna in afganistanski
konflikt 2003–2012**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Zahvala

*Ob tej priložnosti bi se rad najprej zahvalil mentorju doc. dr. Urošu Svetetu
za strokovno pomoč in usmeritve pri pisanju.*

Zahvalil bi se rad tudi mami za vso podporo na moji študijski poti.

*Posebno zahvalo pa namenjam moji Lauri za neomajno podporo in spodbudo
pri pisanju tega diplomskega dela.*

Primerjalna analiza protiuporniškega delovanja CIE: vietnamska vojna in afganistanski konflikt 2003 – 2012

CIA se je pri protiuporniškem delovanju v vietnamski vojni znašla pred velikim izzivom. Njeno protiuporniško delovanje je pokazalo pomembnost vojaških operacij obveščevalnih služb v boju proti upornikom, kljub porazu ZDA v vietnamski vojni. Tekom vietnamske vojne so njene operacije postale vse bolj številčne, ter vse bolj organizirane in koordinirane. Skozi vietnamsko vojno se je CIA naučila kakšna je učinkovita organizacija delovanja proti vietnamskim upornikom. Ena izmed ključnih izkušenj pa je bila pomembnost koordinacije pri protiuporniških aktivnostih. Danes je CIA vpletena v afganistanski konflikt, ki postaja vse bolj zapleten in dolgotrajen in je v nekaterih pogledih podoben vojni v Vietnamu. V Afganistanu se CIA sooča s podobnimi problemi kot v vietnamski vojni in mnogi problemi izvirajo prav iz slabe organizacije in koordinacije protiuporniških aktivnosti. Kot se je pokazalo v Vietnamu je CIA pri protiuporniškem delovanju nepogrešljiv element. CIA lahko črpa nekatere svoje izkušnje iz vietnamske vojne in močno pripomore k uspešni razrešitvi afganistanskega konflikta.

Ključne besede: CIA, protiuporniško delovanje, primerjalna analiza, vietnamska vojna, afganistanski konflikt.

Comparative analysis of counterinsurgency activities of CIA: Vietnam war and Afghanistan conflict 2003 – 2012

Counterinsurgency activities of CIA were put to the test in the Vietnam war. Its counterinsurgency activities had shown the importance of military operations of intelligence services in the struggle against insurgents, despite the defeat of USA in Vietnam war. Throughout Vietnam war its operations became more and more numerous and increasingly better organised and coordinated. During Vietnam war CIA had learned how to effectively organise counterinsurgency activities. The key experience was also the importance of coordination in counterinsurgency activities. Today CIA is engaged in increasingly complicated and lengthy Afghanistan conflict, that is in some ways similar to war in Vietnam. In Afghanistan CIA faces similar problems than in Vietnam war and many problems originate from weak organisation and coordination of counterinsurgency activities. As shown in Vietnam CIA's role in counterinsurgency is indispensable. CIA can draw its experience from Vietnam war and strongly contribute to successful ending of Afghanistan conflict.

Key words: CIA, counterinsurgency activities, comparative analysis, Vietnam war, Afghanistan conflict.

KAZALO

1	UVOD	7
2	METODOLOŠKI OKVIR	9
2.1	Predmet in cilji preučevanja	9
2.2	Hipotezi	9
2.3	Uporabljene metode.....	9
2.4	Opredelitev temeljnih pojmov	10
3	ZGODOVINSKI OKVIR.....	11
3.1	Vietnam	11
3.2	Afganistan.....	13
4	PRIMERJAVA UPORNIŠKEGA DELOVANJA.....	16
4.1	Organizacija.....	16
4.2	Cilji	19
4.3	Strategija in taktika.....	20
5	PROTIUPORNIŠKO DELOVANJE CIE.....	23
5.1	Organizacija in koordinacija.....	23
5.1.1	Vietnamska vojna.....	23
5.1.2	Afganistanski konflikt.....	27
5.1.3	Primerjava	31
6	IZKUŠNJE IZ VIETNAMSKE VOJNE.....	32
7	VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK.....	35
8	LITERATURA.....	37

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CIA	Central Intelligence Agency (Osrednja obveščevalna služba)
CICV	Combined Intelligence Center – Vietnam (Združeni obveščevalni center – Vietnam)
CIDG	Civilian Irregular Defence Group (Iregularne civilne obrambne skupine)
CORDS	Civil operations and revolutionary development support
COSVN	Central Office for South Vietnam (Centralna pisarna za Južni Vietnam)
HIG	Hizb-el-Islami Gulbedin
HN	Haqqani Network
ICEX	Intelligence Coordination and Exploitation
ISAF	International Security Assistance Force (Mednarodne sile za varnost in pomoč)
MACV	Military assistance command – Vietnam (Pomožno vojaško poveljstvo – Vietnam)
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Organizacija severnoatlantskega sporazuma)
NLF	National liberation front (Ljudska osvobodilna fronta)
PDPA	People's Democratic Party of Afghanistan (Ljudska demokratska partija Afganistana)
PRP	People's revolutionary party (Ljudska revolucionarna partija)
PRU	Provincial reconnoissance units (Provincialne izvidniške enote)
QS	Quetta Shura
SZ	Sovjetska zveza
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Konflikt v Afganistanu se je po začetni zmagi koalicijskih sil z ZDA na čelu sprevergel v navidezno nerešljiv problem gradnje miru v državi. Stanje v Afganistanu se je z leti poslabšalo in ne izboljšalo, uporniška gibanja v državi pa so vse bolj aktivna in organizirana, ter predvsem odločena, da iz države izženejo vse tuje sile. Kljub temu, da po številu žrtev afganistanski konflikt ni primerljiv z vietnamsko vojno, nekateri vlečejo vzporednice med njima. Dejstvo pa je, da so izkušnje obveščevalnih služb, predvsem CIE, iz protiuporniškega delovanja v vietnamski vojni bogate. Prav te izkušnje bi mogoče lahko bile koristne za primer Afganistana, kljub temu da je vietnamska vojna za ZDA pomenila poraz. Vendar pa ta poraz ni bil v tolikšni meri vojaški kot političen. Vietnamska vojna in afganistanski konflikt se v marsičem razlikujeta, dejstvo pa je, da bi, upoštevajoč določene spremembe, nekatere rešitve protiuporniškega delovanja CIE v Vietnamu lahko prenesli na primer Afganistana.

Za razumevanje obeh konfliktov in razumevanje, katere rešitve iz Vietnama bi lahko bile uporabne na novejšem primeru Afganistana, je pomembno poznavanje in primerjava obeh konfliktov, kar bo tudi jedro moje diplomske naloge. Ugotovitve primerjalne analize obeh konfliktov bodo ključne za ugotavljanje uporabnih rešitev iz vietnamske vojne, ki bi lahko bile prenesene na področje reševanja afganistanskega konflikta. Poleg tega pa nas bo prej zanimalo še zgodovinsko ozadje in primerjava uporov v obeh konfliktih, ki sta si precej različna.

Zgradba diplomskega dela je utemeljena na logičnem zaporedju in sestavljena iz sedmih poglavij, ki so večinoma še dodatno razčlenjena. Uvodni del sestavljajo povzetek v angleščini, uvod in metodološki okvir. V uvodu je opredeljena tema diplomskega dela in njegova zgradba, v nadaljevanju pa metodološki okvir oriše predmet in cilje preučevanja, poda obe hipotezi in uporabljeno metodologijo, na koncu tega poglavja pa so opredeljeni še temeljni pojmi, ključni za razumevanje diplomskega dela. Osrednji del se začne z zgodovinskim okvirjem, ki opiše ključne točke v razvoju vietnamske vojne in afganistanskega konflikta, nadaljuje pa se s primerjavo obeh uporov. V osrednjem delu diplomskega dela sledi primerjalna analiza protiuporniškega delovanja CIE v vietnamski vojni in afganistanskem uporu 2003-2012. Zaključni del pa je sestavljen iz analize uporabnih izkušenj iz vietnamske

vojne - v tem delu so opisane pomembne izkušnje, ki bi lahko bile potencialno koristne za reševanje problema Afganistana. Na koncu je podan še sklep, v katerem bom potrdil, delno potrdil ali ovrigel postavljeni hipotezi.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Predmet in cilji preučevanja

Predmet preučevanja diplomskega dela je protiuporniško delovanje z vidika CIE v vietnamski vojni in afganistanskem konfliktu, ter iz vietnamske vojne izpeljane izkušnje protiuporniškega delovanja CIE, ki bi lahko bile uporabne tudi v primeru Afganistana.

Cilji preučevanja diplomskega dela so:

- opisati zgodovinsko ozadje obeh konfliktov,
- primerjati upora v obeh konfliktih,
- primerjati protiuporniško delovanje CIE v obeh konfliktih,
- ugotoviti, katere izkušnje iz vietnamske vojne bi lahko bile koristne in uporabne za protiuporniško delovanje v afganistanskem konfliktu.

2.2 Hipotezi

V diplomskem delu bom poskušal potrditi sledeči hipotezi:

Protiuporniško delovanje CIE v vietnamski vojni je bilo boljše organizirano in koordinirano kot protiuporniško delovanje CIE v afganistanskem konfliktu 2003-2012.

Izkušnje protiuporniškega delovanja CIE iz vietnamske vojne so uporabne za protiuporniško delovanje v afganistanskem konfliktu.

2.3 Uporabljene metode

Prva metoda, ki sem jo uporabil pri pisanju diplomskega dela, je *metoda zbiranja virov*. Z njo sem poskušal zbrati čim več relevantnih primarnih in sekundarnih virov pomembnih za preučevanje zastavljene tematike. Z *metodo analize primarnih in sekundarnih virov* sem

preučil zbrano gradivo, ki je obsegalo dokumente, poročila, znanstvene in druge članke, knjige ter uradne spletne strani. Z *opisno metodo* sem opisal določene pojave in temeljne pojme. Osrednja in najbolj ključna metoda, ki sem jo uporabljal, pa je *metoda primerjalne analize*, s katero sem primerjal upora v vietnamski vojni in afganistanskem konfliktu 2003-2012 ter protiuporniško delovanje CIE v teh dveh konfliktih.

2.4 Opredelitev temeljnih pojmov

Gverilsko vojskovanje: je tip vojskovanja, v katerem se bojujejo lahko oborožene iregularne sile uporniške strani proti bolj oboroženim in opremljenim vladnim ali tujim regularnim policijskim ali vojaškim silam, v določenih primerih pa tudi proti drugim uporniškim skupinam. Pri bojevanju uporniške sile uporabljajo hitre napade, zasede, sabotáže, element presenečenja in veliko mobilnost proti nasprotniku. Gverila se ponavadi vojskuje v okviru širše politične in vojaške strategije, lahko pa tudi neodvisno (U.S. Marine Corps 1989, 41–50). Beseda gverila izhaja iz španske besede *guerra* (vojna), prvič pa je bila uporabljena v Wellingtonovih kampanjah na Iberskem polotoku (1808-1814), v katerih so se proti francoski oblasti na polotoku borili španski in portugalski iregularci imenovani gverile (Encyclopaedia Britannica).

Protiuporniško delovanje: je skupek političnih, ekonomskih, socialnih in varnostnih ukrepov namenjenih končanju in preprečevanju pojava oboroženega nasilja, ustvarjanju in vzdrževanju stabilnih političnih, ekonomskih in socialnih struktur. Cilj je razreševanje vzrokov upora z namenom vzpostavitve in vzdrževanja dolgotrajne stabilnosti na območju upora. Vključuje akcije uradno priznanih vladnih sil z namenom zatreti uporniška gibanja v državi, izvajajo pa jih lahko redna vojska, policijske sile, specialne sile in sile namenjene protiuporniškemu delovanju (Moore, 14).

Vojaška strategija: je veda ali večšina uporabe vojaških, gospodarskih, političnih in drugih sredstev države za doseg ciljev v vojni. Beseda izhaja iz grške besede *strategos* (general), ki

je označevala vojaškega voditelja z določenimi političnimi pooblastili. Temeljna prvina strategije je, kako doseči cilj ali cilje z različnimi sredstvi (Encyclopaedia Britannica).

Vojaška taktika: je veščina bojevanja na kopnem, na morju in v zraku. Ukvarja se z načinom pristopa do boja, sestavo lastnih in nasprotnih sil, uporabo vojaških sredstev in izvedbo premikov z namenom napada ali obrambe (Encyclopaedia Britannica).

3 ZGODOVINSKI OKVIR

3.1 Vietnam

Vietnam ima večtisočletno zgodovino, večinoma je to zgodovina boja proti zunanji nadvladi. Slednja se kaže v odporu do vseh zavojevalcev Vietnama v 20. stoletju. Za razumevanje vietnamske vojne oziroma ameriške vojne v Vietnamu je ključen konflikt, ki je pripravil prizorišče za ameriško intervencijo na tem področju. To je bil vietnamski boj za neodvisnost proti Franciji, ki sta ji pomagali tako ZDA kot Velika Britanija (Gettleman in drugi 1995, 3).

2. septembra 1945 je Ho Ši Minh v Hanoju razglasil neodvisno demokratično republiko Vietnam, vendar so Francozi že isti mesec z ameriško pomočjo vkorakali v Sajgon in ostale dele dežele, odločeni, da v svoji bivši koloniji zopet vzpostavijo francosko oblast. Ta francoska dejanja že leta 1945 pripeljejo do prvih uporov, leta 1946 pa se ti razširijo na celotno območje Vietnama, ter kmalu dobijo značaj pravih vojaških operacij. Pri tem se je Viet Minh (Fronta za osvoboditev Vietnama), ustanovljena že leta 1941, oprla na preizkušene načine in načela vojskovanja, ki so se izkazali za uspešne v boju z Japonci (Holle in drugi 1981, 8051-8052). Vojno lahko razdelimo na štiri faze, ključno pa je, da se vsaka konča z vse hujšimi francoskimi porazi in vse večjim ameriškim vpletanjem v konflikt. Do leta 1952 so Francozi po zaporednih porazih proti Viet Minhu že popolnoma izgubili nekatere dele države. Američani so jih ves čas podpirali denarno in tudi z letalskimi napadi, kar pa ni preprečilo njihovega dokončnega poraza. Zadnji francoski poskus, da ohranijo oblast nad Vietnamom, je

prišel v obliki postavitve vojaške postojanke v dolini severozahodno od Tonkina, pri vasi Dien Bien Phu. Tu so bili Francozi dokončno poraženi in 7. maja 1954 se je po hudih bojih predal poveljnik postojanke s preostalimi 16000 možmi. S tem dejanjem je bilo konec francoske vojne v Vietnamu, z razdelitvijo države na dva dela pa so se pripravljale razmere za vstop ZDA na prizorišče (Long 1991, 36–40).

Po mirovnem sporazumu iz Ženeve je bil Vietnam leta 1954 po 17. vzporedniku razdeljen na dva dela in vsa država naj bi se odločila za novo ureditev na volitvah 20. julija 1956, kar pa se iz različnih razlogov ni uresničilo. Severni Vietnam je šel tako pod vodstvom Ho Ši Minha po poti socializma, Južni Vietnam pa je razglasil republiko s predsednikom Ngo Dinh Diemom. Diem je v Južnem Vietnamu vladal avtokratsko in po letu 1960 se je pojavila Narodna fronta za osvoboditev Južnega Vietnama, kasneje poznana kot Viet Cong, ki jo je podpirala komunistična oblast v Severnem Vietnamu (Halle in drugi 1981, 8059-8060; Hess 1990, 67). ZDA je Diema v obdobju od leta 1955 do 1962 podpirala z denarno in vojaško pomočjo, leta 1962 pa so v Sajgonu odprli ameriško vojaško poveljstvo (Scheer 1965, 145–146). Diemova oblast v Južnem Vietnamu je bila zaradi neobvladovanja podeželja in upiranja komunistov krhka. V Severnem Vietnamu so medtem uvedli številne reforme in komunistični režim se je trdno zasedel v državi (Halle in drugi 1981, 8059). ZDA pa so se počasi oddaljevale od Diemovega režima. Po nekaterih Diemovih dejanjih, tu še posebej izstopa njegovo krvavo preganjanje budistične cerkve v letu 1963, so ZDA podprle južnovietnamske generale, da ga vržejo z oblasti. Do leta 1963 so imele ZDA v državi okoli 16000 t.i. vojaških svetovalcev, ki so smeli sodelovati tudi v bojih. CIA je takrat že delovala znotraj in zunaj Južnega Vietnama, sodelovala naj bi tudi pri nekaterih Diemovih čistkah, pa tudi pri padcu predsednikovega avtokratičnega režima in njegovem uboju. Ker novi vojaški režim ni imel realnih možnosti, da pridobi široko podporo med ljudstvom so se ZDA kmalu morale odločiti, ali bodo poglobile svojo intervencijo v Vietnamu ali pa se bodo od tamkajšnjih zadev povsem umaknile. Po atentatu na Kennedyja je vajeti v roke prevzel nov ameriški predsednik Johnson, ki se je odločil, da bo poglobil intervencijo v Vietnamu. Izdelani so bili načrti za prikrite vojaške akcije proti Severnemu Vietnamu, kot poveljnik ameriških vojaških svetovalcev pa je bil v Južni Vietnam poslan general Westmoreland. 4. avgusta 1964 so severnovietnamski torpedni čolni domnevno napadli ameriški rušilec Maddox in ladjo C. Turner Joy, kar so ZDA izkoristile za vstop v vojno v Vietnamu. Tonkinška resolucija, ki jo je sprejel kongres, je dala predsedniku ZDA pravico, da se neomejeno vmeša v jugovzhodni azijski prostor. Naslednje

leto so se začeli sistematični letalski napadi na severnovietnamske cilje, hkrati pa so v Vietnam prispele tudi prve ameriške bojne enote (Gettleman in drugi 1991, 139–141, Halle in drugi 1982, 8402). Do leta 1968 je kazalo, da imajo ameriške vojaške sile na terenu pozitiven učinek na razmere v Južnem Vietnamu. Poveljnik ameriških sil general Westmoreland je v prvem mesecu leta 1968 podal izjavo, da se sovražnik umika in je nesposoben nadaljnjih akcij proti južnovietnamskim in ameriškim silam, kar pa se je kmalu izkazalo za preveč optimistično izjavo. V naslednjih petih mesecih je Narodna fronta za osvoboditev Južnega Vietnoma oziroma Viet Cong prevzela nadzor nad večino podeželja in potisnila vojaške sile pod poveljstvom ZDA v defenzivo. Hkrati pa je v ZDA vladalo močno protivojno vzdušje, kar je še dodatno oviralo ameriška prizadevanja v vietnamski vojni. Istega leta je Viet Cong s podporo redne vojske Severnega Vietnoma sprožil Tetsko ofenzivo, ki je kljub temu, da na strateškem nivoju ni bila preveč uspešna, presenetila vodilne ameriške politične in vojaške figure, ki niso pričakovale, da so uporniški elementi v Južnem Vietnamu sposobni izvesti ofenzivo takšnih razsežnosti (Hess 1990, 111; Gettleman in drugi 1991, 339–340). Ko je prišel na oblast v ZDA novi predsednik Nixon, so ZDA zavzele novo stališče, in sicer prenašanje glavnega bremena bojevanja na južnovietnamsko vojsko, kar so poimenovala »vietnamizacija« vojne. Nixon je odobril povečanje letalskih napadov na celotnem območju Vietnoma, tudi z uporabo kemičnih sredstev, da bi zlomili sovražnikovo voljo za bojevanje. Ne prenos bremena na neučinkovito in demoralizirano južnovietnamsko vojsko, ne obsežno bombardiranje Vietnoma, nista uspela. Po pogajanjih, ki so tekla vse od leta 1969, so ZDA 27. januarja 1973 podpisale mirovno pogodbo v Parizu in se še istega leta umaknile iz Vietnoma. Čeprav so ZDA režim v Južnem Vietnamu še vedno ekonomsko podpirale, pa je vojska Severnega Vietnoma z zadnjo ofenzivo vietnamske vojne 30. aprila 1975 združila Vietnam. Veliko velesilo ZDA je porazila majhna država Severni Vietnam, desetletja vojne pa so Vietnam in okoliško regijo pustile opustošeno (Gettleman in drugi 1991, 427–430).

3.2 Afganistan

Afganistanska zgodovina je prav tako dolga kot vietnamska. Območje Afganistana je bilo pretekli dve tisočletji vedno del raznih imperijev. V približno takšni obliki, kot jo poznamo danes, je država nastala po letu 1747, ko so Paštuni na območju postali vladajoča elita. Dežela pa je svoje verjetno najbolj krvavo obdobje preživljala v zadnjih 35 letih, ko so se začele v

Afganistanu ustvarjati razmere, ki so kasneje pripeljale do prihoda talibanov na oblast ter kasnejše ameriške intervencije v državi (Barfield 2010, 66–67). Zgodovino Afganistana v 20. stoletju lahko razdelimo na tri glavna obdobja: 1901-1929, 1929-1978 in 1978-2001. Prvo obdobje v 20. stoletju označujejo prvi, bolj kot ne neuspešni, poskusi modernizacije afganistanske tradicionalne družbe. Obdobje se je končalo s kratko državljansko vojno in izvolitvijo novega kralja. Drugo obdobje je bilo za Afganistan obdobje relativnega miru in stabilnosti. Od leta 1929 do 1978 je tu vladala dinastija Musahiban, kljub temu da je eden od članov družine leta 1973 razglasil republiko. Obdobje se je končalo z državnim udarom Ljudske demokratične stranke Afganistana (PDPA) (Barfield 2010, 169–170).

Decembra 1979 je v Afganistan vkorakala vojska Sovjetske zveze (SZ), da bi zamenjala radikalno vodstvo PDPA z bolj zmernim, kar jim je tudi uspelo. Vendar pa se je načrt SZ, da zamenja režim in se umakne iz države, sprevrgel v desetletno krvavo okupacijo Afganistana. Plemena v Afganistanu so se, kot že pred tem, zopet znašla v boju proti zunanjemu agresorju. Začel se je dolgotrajen spopad med vojsko SZ, PDPA na eni strani in plemeni, ki so nasprotovala komunistični oblasti v Kabulu, na drugi. Ta plemena so začele podpirati ZDA, pod vodstvom Reagana. ZDA so želele afganistanske borce uporabiti, da bi Afganistan spremenili v ruski Vietnam. CIA je vojno, ki se je začela kot upor proti komunističnemu režimu, spremenila v sveto vojno ali Džihad. Posledica vojne je bil tudi приход militantnih muslimanov iz raznih držav, ki so se v državo prišli bojevat v imenu vere. Džihad je v državo pripeljal tudi Osama Bin Lada in razne ekstremistične sekte, ki so še dodatno radikalizirale mudžahedine v Afganistanu. Sovjetska vojska se je v Afganistanu soočala z gverilskim načinom bojevanja in nenehnimi upori. SZ se je po desetih letih nenehnih bojov morala iz političnih razlogov umakniti iz Afganistana, ta pa je postal sovjetski Vietnam. S tem pa komunistične vladavine v državi še ni bilo konec, režim PDPA je kljub vsemu nasprotovanju in brez podpore SZ vzdržal še nadaljnja tri leta. Aprila 1992 je dokončno padel, v Afganistanu pa se je začela državljanska vojna med plemeni, ki so bila prej združena v boju proti komunistom (Sidky 2007, 861-863, Barfield 2010, 171). Padec režima je sprožil boj za oblast med različnimi skupinami v državi, nobena od teh pa ni bila dovolj močna, da bi premagala vse ostale. V tej anarhiji in kaosu v državi so se pojavili talibani. Leta 1994 so prevzeli nadzor na Kandaharjem in takoj začeli svoj prodor proti Kabulu. Leta 1995 so zavzeli Ghazni. 1996 so talibani v srditih bojih zavzeli Kabul. Takrat so nekatera plemena ustanovila protitalibansko Severno zvezo. Do leta 1999 so talibani nadzorovali celotno državo, razen

manjšega dela ozemlja na severovzhodu, ki je bilo v rokah Severne zveze. Talibani so si tako utrdili oblast v Afganistanu in z odprtimi rokami v državo sprejeli nekatere islamistične sekte, med drugim tudi Bin Ladno Al Kaido. Prav to pa je dve leti kasneje pripeljalo do ameriške intervencije (Barfield 2010, 258–260).

9. septembra 2001 je Al Kaida izvedla teroristični napad na poslopji Svetovnega trgovinskega centra v New Yorku in na Pentagon v Washingtonu. Nekaj dni zatem je bil ubit vodja Severne zveze, Masud. ZDA so takoj po napadu zahtevale od talibanskega režima, da izžene Bin Ladna iz Afganistana, česar pa talibani niso bili pripravljeni storiti. Dva tedna po napadih je ZDA v Afganistan poslala prvo ekipo CIE, njena naloga je bila, da se sestanejo z vodstvom Severne zveze. Severna zveza naj bi odstranila talibane z oblasti, medtem pa bi jim ZDA pomagale z denarnimi sredstvi, oborožitvijo in letalskimi napadi. Nekaj dni za agenti CIE je v Afganistan prispela prva ekipa zelenih baretk, ki so ji sledile še druge. Glavna naloga teh ekip je bilo označevanje ciljev za letalske napade, ki so se začeli oktobra. Severna zveza je z ameriško letalsko podporo začela napredovati proti Kabulu, ta je brez odpora padel v začetku novembra. Talibanski režim se je sesul v malo več kot mesecu dni, uničili so ga Severna zveza in peščica agentov CIE ter ameriških sil za specialno delovanje. Preživeli talibani so se porazgubili po podeželju ali umaknili v Pakistan, kamor je zbežal tudi vodja Al Kaide Osama Bin Laden (Pugliese 2003, 19–22, National Geographic 2009). Glavni cilj ameriške intervencije v Afganistanu je bilo zajetje Bin Ladna, česar pa jim ni uspelo uresničiti. Ko so talibani izgubili oblast v Afganistanu, so ZDA temu cilju dodale še nekatere druge: vzpostavitev demokratične ureditve in vojske, ki bo to ureditev branila, preprečitev vrnitve Al Kaide in talibanov v državo, ter vzpostavitev trajnega miru v Afganistanu. Talibani so izkoristili pozen prihod mednarodnih sil v državo in se ponovno reorganizirali. Za boj so uporabili gverilske metode bojevanja, pogosto so uporabljali improvizirana eksplozivna sredstva. Ob pakistanski meji so 2006 izbruhnili tudi odprti spopadi med mirovnimi silami in talibanskimi uporniki. Od leta 2001 do 2009 so se kljub povečevanju prisotnosti tujih vojakov v Afganistanu varnostne razmere v državi še naprej slabšale, leta 2009 je število vojakov zveze NATO in ZDA preseglo število 100000. Afganistan se je znašel v novi vojni, varnostne razmere so se kljub urjenju afganistanske vojske in prisotnosti tujih sil v državi poslabšale, konfliktu pa še ni videti konca (Kamrany 2009; Barfield 2010, 327).

4 PRIMERJAVA UPORNIŠKEGA DELOVANJA

4.1 Organizacija

Uporniško gibanje Viet Cong je v svojem boju nadaljevalo tradicijo uporniškega gibanja Viet Minh, ki se je med 2. svetovno vojno borilo proti Japoncem in po njej doseglo zmago tudi proti Francozom ter Vietnamu tako zagotovilo neodvisnost. Viet Cong se je na jugu močno razširil šele v šestdesetih letih, pred tem je bil upor v Južnem Vietnamu precej šibek in je dobival le majhno podporo iz Severnega Vietnama. Gibanje je sledilo naukom, ki sta jih postavila Ho Ši Minh in general Vo Nguyen Giap, ti so izhajali iz Maove doktrine ljudske revolucionarne vojne in so se obnesli že prej, v boju Viet Minha proti Francozom. Viet Cong ni bil le gverilsko, temveč tudi revolucionarno gibanje, ki se je borilo predvsem za združitev države, obljubljene z Ženevskim mirom iz leta 1954 (Pinard 2002, 5). Organizacija uporniške skupine je bila precej kompleksna – v osnovi je bil Viet Cong sestavljen iz treh delov: Ljudske revolucionarne partije (PRP), Osvobodilne vojske in Ljudske fronte za osvoboditev Južnega Vietnama (NLF). Kljub temu da ga je vodstvo Severnega Vietnama navzven poskušalo prikazati kot organizacijo, ki je nastala spontano in deluje neodvisno, je bil močno povezan s komunistično partijo Lao Dong v Severnem Vietnamu. Vodstvo Severnega Vietnama je dajalo svoja navodila in direktive Centralni pisarni za Južni Vietnam (COSVN). COSVN je glede na navodila partije Lao Dong koordinirala in usmerjala Viet Cong. Razdelila je Južni Vietnam na sedem regionalnih con in vsaka od teh je imela svoj nadzorni komite. Pod nadzornimi so bili regionalni komiteji in vsak je imel posebne sekcije za pobiranje davkov, urjenje, propagando, kadrovanje, vzdrževanje vojaških baz in druge aktivnosti. PRP je bila neodvisna od NLF, vendar sta bili obe strukturi prepleteni, PRP pa je bila nadrejena NLF. PRP je nadzorovala in usmerjala NLF in Osvobodilno vojsko. Imela je tri temeljne funkcije: politično je usmerjala NLF, izvajala administrativne naloge in izvajala logistične naloge za Ho Ši Minhovo pot. PRP je skrbela, da so bili vsi cilji NLF skladni s cilji poveljstva v Hanoju. Partija je v državi delovala na vseh ravneh: državni, regionalni, provincialni, okrožni in na ravni vasi. Na vsaki ravni so bili ustanovljeni komiteji partije. Vsaka nižja raven je imela približno enako strukturo in organizacijo kot višja. NLF in njeni kadri so za Viet Cong opravljali razne naloge, ključna pa je bila podpora vojaške veje organizacije. Poleg tega je NLF sodelovala pri pobiranju davkov, novačenju, ter zbiranju informacij na terenu. Organizirana je bila po principu regionalnih komitejev, s podrejenimi komiteji na ravni

provinc, okrožij in vasi. Osvobodilna vojska je bila prav tako kot NLF podrejena PRP in je bila glavna vojaška sila organizacije (Pinard 2002, 17-19; Rosenau in Long 2009, 3-4). Osvobodilna vojska se je delila na glavne, regionalne in gverilske sile. Poleg tega pa je obstajala tudi milica, ki je bila namenjena obrambi vasi. Glavne sile so bile enote v velikosti bataljona, včasih tudi polka. Zadrževale so se na območjih pod nadzorom Viet Conga in so bile ponavadi uporabljene v večjih operacijah ali ofenzivah. Te enote so bile ves čas v gibanju, da bi se izognile stiku z močnejšim sovražnikom in bi bile lahko kasneje uporabljene v večjih napadih. Regionalne sile so bile v velikosti voda in so ves čas izvajale pritisk na nasprotnika z gverilskim načinom bojevanja. Gverilske sile so bile enote na ravni skupine in so bile odgovorne za delovanje na ožjem območju lastnih vasi. Za obrambo vasi pa je bila ponekod ustanovljena posebna samoobrambna milica. Poleg te vojaške sile pa so na jugu delovale še redne enote severnovietnamske vojske, ki so spadale pod vrhovno poveljstvo v Severnem Vietnamu. Vrhovno poveljstvo severnovietnamske vojske je Južni Vietnam razdelilo na pet front, od B-1 do B-5. Poveljevalo je vsem enotam severnovietnamske vojske v Južnem Vietnamu in tudi nekaterim glavnim silam Viet Conga v treh najbolj severnih frontah države. Na najbolj južni fronti B-2 je vrhovno poveljstvo vojaške zadeve enot severnovietnamske vojske koordiniralo z COSVN (Pinard 2002, 6-8).

Uporniško delovanje v Afganistanu za razliko od vietnamskega ni enotno in nima enotnega vodstva. Prav tako vsa uporniška gibanja niso protalibanska. Vendar pa so talibani ključni dejavnik v uporabi proti sedanji afganistanski vladi in silam ISAF. Po tem ko so ZDA s pomočjo Severne zveze vrgle talibane z oblasti, niso bili sprejeti nobeni ukrepi, ki bi slednjim preprečili vrnitev in mobilizacijo njihovih nekdanjih privrženecov. Organiziranje uporniškega gibanja se je začelo v Pakistanu že leta 2002, ko je Mula Omar vzpostavil stik s talibanskimi poveljniki. Še do leta 2004 je prevladovalo mišljenje, da so talibani uničeni in neorganizirani, kar pa se je izkazalo za zmotno predstavo. Talibani so do leta 2006 predstavljali najmočnejše uporniško gibanje, čeprav razne talibanske skupine niso bile enotne in so bile le rahlo povezane med seboj (Barfield 2010, 325; Quazi 2011, 7). Upor v Afganistanu je skupek različnih akterjev, t.j. lokalnih skupin, političnih skupin, džihadističnih skupin, ki so delovale že v uporabi proti Rusom, in različnih plemenskih skupnosti, ki jim je skupno le nestrinjanje z novim redom v državi. Lahko ga razdelimo na tri večje skupine, vsaka od teh je samostojna in ni podrejena drugim. Te tri skupine so: Quetta Shura (QS), Haqqani network (HN) in Hizb-e-Islami Gulbedin (HIG). Skupine med seboj sodelujejo na različnih ravneh. Mula Omar, kljub

temu da je ena najbolj znanih figur upora, ni direktni vodja vseh skupin, je le vodja QS, ki deluje na jugu Afganistana, v provincah Uruzgan, Zabul, Kandahar in Helmand. HN je podrejena Jallaludinu Haqqaniju in deluje v provincah Laghman, Kunar, Nuristan, Nagarhar, Paktia in Paktika. Vodja HIG je Gulbedin Hakmetyar, gibanje pa deluje v provincah Khowst, Logar, Wardak, Paktia in Paktika. QS sestoji iz štirih regionalnih vojaških svetov v Peshawarju, Quetti, Miramsahu ter Gerdi Jangalu in desetih komitejev. Ti komiteji obsegajo vojaške, finančne, politične, kulturne in notranje zadeve, poleg teh pa obstajajo tudi komiteji za informiranje, izobraževanje, novačenje ter za zapornike in begunce. Vsak vojaški svet ima svojega vodjo in deluje na točno določenem območju. Haqqani, vodja HN, hkrati vodi tudi regionalni vojaški svet v Miramsahu, ki je del QS. HN ima največji vpliv ob meji s Pakistanom, v nasprotju s HIG je bolj odprt do Al Kajde ter vključuje v svoje vrste veliko število tujih borcev. HIG je sodeloval s talibani že leta 2002, ko se je uporniško gibanje šele začinjalo, vendar je bilo sodelovanje skoraj popolnoma prekinjeno, ko se je poskušal osamosvojiti. Struktura QS je sledeča: na vrhu je vodja Mula Omar in direktno pod njim vrhovni talibanski svet. Slednji določa politiko talibanskega gibanja, izvaja strateško planiranje in izdaja ukaze regionalnim poveljstvom. Delo regionalnih poveljstev je odvisno od situacije, v osnovi pa izvajajo poveljniško dejavnost v določeni regiji. Podrejena regionalnim so lokalna poveljstva, ki so sestavljena iz lokalnih talibanskih skupin in so eden glavnih virov informacij za talibane. Delo, ki ga opravljajo lokalna poveljstva je prav tako odvisno od situacije, poleg tega pa dajejo še usmeritve vaškim celicam, ki se imenujejo Fatwe. Te celice delujejo napol samostojno in za talibane izvajajo novačenje in zbiranje financ. Osnovni gradnik pa so posamezni talibani, ki izvajajo direktno propagando in vse osnovne naloge gibanja. Uporniška gibanja v Afganistanu nimajo centralizirane organizacije in niso enotna, zato je njihovo organizacijsko strukturo težko opisati. Najbolj podobna neki centralni organizaciji je QS, ki pa ni edina talibanska uporniška organizacija v Afganistanu (Afsar 2008, 64-67; Qazi 2011, 7-9).

Če primerjamo organizacijo uporniškega delovanja v Vietnamu in Afganistanu opazimo poleg nekaterih podobnosti tudi številne razlike. Viet Cong je bilo visoko in hierarhično organizirano gibanje z enotnim poveljstvom in delitvijo strukture na manjše dele, ki so pokrivali celotno državo in opravljali točno določene naloge. V Afganistanu pa uporniško delovanje ni enotno in v državi obstaja več uporniških gibanj brez jasnega centralnega organizacijskega sistema. QS, ki jo vodi Mula Omar, ima še najbolj organizirano strukturo, ki

ima določene odgovornosti in je regionalno organizirana, kot je bil tudi Viet Cong. Velike razlike se pojavijo tudi pri organizaciji vojaške strukture - v tem smislu je bil Viet Cong bolje organiziran kot uporniška gibanja v Afganistanu. V okviru vojaške strukture Viet Conga so delovale tudi večje vojaške enote, medtem ko pri uporniških gibanjih v Afganistanu teh ni zaslediti.

4.2 Cilji

Viet Cong je bil v celoti strogo hierarhično organiziran in je imel precej jasne cilje. Glavni strateški cilji komunistov v Južnem Vietnamu so bili:

- vzpostaviti baze v Južnem Vietnamu in zavarovati svoje zaledje,
- organizirati kmečko prebivalstvo pod svojim nadzorom z namenom pridobitve potencialnih vojakov in zalog za podporo gibanja,
- uporabiti te vojake in zaloge za izgradnjo močne politične organizacije in oboroženih sil,
- politično izolirati vlado Južnega Vietnama in Američane s pridobitvijo podpore med vsemi segmenti populacije,
- povzročiti razdor med vlado Južnega Vietnama in njenimi oboroženimi silami,
- prisiliti ZDA, da se umaknejo iz Vietnama (Montague 1966, 9).

Tem ciljem sta v osnovi sledili tudi PRP in NLF, ki ji je bila podrejena. Vendar pa sta obe strukturi imeli lastne cilje, ki so bili skoraj identični. PRP je leta 1962 objavila svoje politične cilje, ki so bili podobni ciljem iz ustanovnega programa NLF. Ti cilji so obsegali zrušitev Diemovega režima in izgon Američanov iz države, vzpostavitev novega demokratičnega režima, vzpostavitev samozadostne ekonomije in izboljšanje življenjskega standarda, agrarno reformo, razvoj šolstva in kulture, ustanovitev močne vojske za obrambo države, zagotavljanje enakosti za manjšine in enakosti med spoloma, miroljubno zunanjo politiko in vzpostavitev normalnih odnosov med Severnim in Južnim Vietnamom ter priprava na njuno mirno združitve. Vojaške sile Viet Conga so izvajale vojaške akcije proti sovražniku v skladu s cilji gibanja (Pinard 2002, 19).

Ker talibani v Afganistanu niso enotni se lahko njihovi cilji in načrti za Afganistan precej razlikujejo, upoštevati pa je potrebno še dejavnik Al Kaide, ki ima lastne cilje, pri čemer se nekateri odražajo tudi v ciljih talibanov. Talibani si želijo vrnitev statusa izpred 11. 9. 2001. To je cilj, skupen vsem talibanom v Afganistanu. Oblikujemo lahko dva cilja, ki se skladata s tem širšim ciljem, to sta ponovna osvojitve Afganistana in vzpostavitev kalifata, ki je bolj cilj Al Kaide kot talibanov. Ugotovimo lahko, da imajo talibani štiri temeljne strateške cilje:

- mobilizirati religiozno populacijo v Afganistanu in Pakistanu,
- zbrati pod svojim vodstvom pašunska plemena s poudarjanjem, da jih vlada v Kabulu marginalizira,
- graditi zaupanje v lastno organizacijo in hkrati izpodbijati legitimnost vlade v Kabulu, koalicijskih sil in pakistanske vlade,
- po izgonu nevernikov (koalicijskih sil) iz države, bodisi z vojaško zmago bodisi s pomanjkanjem politične volje zahoda za vojno v Afganistanu, konsolidirati svojo pozicijo v južnem in vzhodnem Afganistanu ter se zavzemati za ponoven prevzem oblasti in ponovno ustanovitev Islamske republike (Afsar 2008, 64).

Očitno je, da je temeljna razlika med uporoma v ciljih. Viet Cong je imel več ciljev, vendar je bil tisti ključni združitev Severnega in Južnega Vietnama v eno državo s komunistično ureditvijo. Talibani se borijo za ponoven vzpon na oblast oziroma vrnitev v stanje izpred 11. septembra 2001, medtem ko imajo druga uporniška gibanja v Afganistanu tudi druge cilje. Cilji Viet Conga so bili politično navdihnjeni in so ideološko sledili zapovedim komunizma, medtem ko so cilji talibanov politični in religiozni, na kar vpliva predvsem Al Kaida. Cilj, skupen obema uporoma, je le želja po izgonu vseh tujih vojaških sil in vplivov iz države. V obeh uporih lahko opazimo razlike in podobnosti, dejstvo pa je, da sta si upora različna predvsem ideološko in v ciljih, čeprav neotalibani za dosego le-teh še vedno uporabljajo podobne taktike kot jih je Viet Cong.

4.3 Strategija in taktika

Strategija Viet Conga se skozi vietnamsko vojno ni spreminjala. General Giap je revolucionarno vojno razdelil na tri faze. V prvi je uporniško gibanje organiziralo kadre in se

ukvarjalo s defenzivnimi akcijami za svoje preživetje, to je faza, kjer ima nasprotnik absolutno vojaško premoč. Sledi faza aktivnega gverilskega vojskovanja, ki jo označuje velika mobilnost upornikov, povečanje obveščevalne dejavnosti in uporaba nenadnih napadov na nepripravljenega sovražnika. Tretja faza se začne, ko nasprotnik izgubi svojo premoč in lahko uporniške sile sprožijo odkrito ofenzivo. Vietnamski upor je skozi vojno uporabljal tri strategije vojskovanja: gverilsko vojskovanje, mobilno vojskovanje in pozicijsko (konvencionalno) vojskovanje. Zadnja ofenzivna faza je ključna za končno zmago, vendar pa je za njeno uresničitev prav tako pomembna začetna defenzivna faza upora. V Vietnamu se je vojskovanje razvijalo po teh treh strategijah. Začelo se je z gverilskim vojskovanjem med letoma 1960 in 1964, v naslednji fazi je sledilo mobilno vojskovanje, končalo pa se je z zadnjo veliko ofenzivo in združitvijo države leta 1975, ko so Američani že zapustili Vietnam. Skratka, strategija Viet Conga je bila strategija ljudske revolucionarne vojne, ki jo je uporabljal že Viet Minh (Laqueur 1984, 274–276, Pinard 2002, 36).

Na taktičnem nivoju se je Viet Cong držal preproste zapovedi, da je bitko potrebno le bojevati, v njej pa ni nujno tudi zmagati. Vsak sovražnikov napad, ki uniči vas in pobije nedolžne civiliste, pomeni zmago za upor, tudi če je bitka izgubljena ter uporniki izgubijo ozemlje in vojake. Taktika Viet Conga se od faze do faze razlikuje. V prvi fazi je Viet Cong uporabljal klasično gverilsko taktiko, ki vključuje sabotaže, zasede, umore pomembnih oseb. Pomembno je bilo tudi zbiranje zalog, pobiranje davkov in novačenje. Glavni cilj teroristične taktike je, da uniči ali ustrahuje oblast do te mere, da je neučinkovita, drugotni cilj pa ustvarjanje ozračja strahu in nevarnosti med prebivalstvom. V drugi fazi je upor uporabljal bolj konvencionalne načine bojevanja, čeprav se je še vedno izogibal direktnemu stiku z močnejšim nasprotnikom. Še vedno so bile v uporabi nekatere taktike gverilskega vojskovanja, uporabljali pa so tudi večje enote. V zadnji fazi pa je Viet Cong s pomočjo severnovietnamske vojske konvencionalno uporabil svoje sile, kot je to storil že proti Francozom pri vasi Dien Bien Phu, ko je v klasičnem obleganju premagal francosko posadko trdnjave (Pinard 2002, 37–39).

Uporniška gibanja, predvsem pa talibani, v uporih v Afganistanu uporabljajo strategijo, v katero so vključena vsa možna sredstva, od političnih, ekonomskih, socialnih in tudi vojaških, z namenom, da prepričajo sovražnika, da so njihovi strateški cilji nedosegljivi ali pa je cena za

dosego le-teh previsoka. Talibani so prevzeli nekatere Maove nauke gverilskega vojskovanja, kot sta strateška defenziva in strateška pat pozicijo. Strategija talibanov ima več stopenj in močnejša kot so uporniška gibanja, večji poudarek imajo vojaške akcije. V prvi fazi se upor osredotoča na prikrito novačenje, urjenje, organiziranje, pridobivanje denarnih sredstev, vzpostavljanje informacijske mreže, pridobivanje zunanje podpore ipd. Talibanski upor v Afganistanu je to fazo zaključil že v letu 2002. V drugi fazi pričnejo uporniki izvajati teroristične napade in začnejo gverilski boj proti vladi. V uporabi je strategija dolgotrajne vojne in strateške pat pozicije, ki je mešanica političnih in vojaških prijemov. Strategija vsebuje oslabitev centralne vlade in izločitev pomembnih vladnih in opozicijskih vodij. Cilj je izvajati pritisk na odločevalce in povzročiti, da se predajo ne glede na dejanski uspeh na bojišču. Talibani se zavedajo, da so šibkejša stran v spopadu in da je vojaška zmaga, dokler so na terenu prisotne tuje sile, nemogoča. Mogoč pa je stalen pritisk na vladne in tuje sile in čakanje, da se sovražnik utruji (Qazi 2011, 17).

Mnoge taktike, ki jih uporniki v Afganistanu uporabljajo sedaj, so podobne tistim, ki so jih uporabljali že prej v boju proti Rusom. Za uporniško delovanje je pomembno močno zaledje, ki so ga talibani v Afganistanu ustvarili že v letu 2002. Razvoj taktike talibanov lahko razdelimo v več faz. V prvi pridejo v vas duhovniki, ki širijo protivladno propagando, razdeljujejo denar in pozivajo prebivalstvo, da se pridruži džihadu. Sledijo jim manjše skupine oboroženih mož, ki izurijo lokalno prebivalstvo in oblikujejo lokalne oborožene skupine. To fazo spremlja spopadanje z vladnimi in tujimi silami in teroristični napadi. V zadnji fazi pa se novačenje in napadi na vladne ter tuje sile povečajo (Qazi 2011, 14). Priljubljena taktika upornikov v Afganistanu so zasede, ki vključujejo obcestna improvizirana eksplozivna sredstva (IED). Te obcestne eksplozije so izjemno učinkovite in so povzročitelj velikega večina žrtev med koalicijskimi silami. V osnovi pa uporniška gibanja uporabljajo podobno gverilsko taktiko, kot so jo v osemdesetih letih v boju proti Rusom, le da so se prilagodili močnejšemu in bolj mobilnemu nasprotniku (Housden 2009).

Uporniška gibanja v Afganistanu se soočajo z enakim sovražnikom kot se je Viet Cong v Vietnamu, z ZDA. Edina razlika je, da imajo danes v Afganistanu ZDA še večjo tehnološko prednost pred uporniki. Vietnamski upor se je zgledoval po Maovi doktrini revolucionarne vojne, ki jo je za Vietnam prilagodil general Giap. Prav tako se tudi v Afganistanu uporniki v

nekaterih pogledih zgledujejo po Maovi doktrini. Strategija Viet Conga je bila rahlo drugačna kot je strategija uporniških gibanj v Afganistanu, vendar so opazne mnoge podobnosti. Enako lahko trdimo za gverilsko taktiko. Upor v Afganistanu še vedno uporablja enake ali podobne prijeme, kot jih je upor v Južnem Vietnamu, to so zasede, atentati, teroristična dejanja. Razlika je v tem, da ima upor v Afganistanu dostop do novejših tehnologij, precej popularna so improvizirana eksplozivna sredstva, ki jih Viet Cong ni množično uporabljal - razlog za to lahko iščemo v različnem terenu. Geografija Vietnama je namreč veliko bolj primerna za klasične zasede, saj je teren povečini poraščen, medtem ko v Afganistanu zavetje nudijo le gore.

5 PROTIUPORNIŠKO DELOVANJE CIE

5.1 Organizacija in koordinacija

5.1.1 Vietnamska vojna

Za oceno organizacije in koordinacije protiuporniškega delovanja CIE so pomembni predvsem trije programi, ki jih je CIA izvajala in podpirala. Ti programi so Civil operations and revolutionary development support (CORDS), program Intelligence coordination and exploitation (ICEX) in njegov naslednik, program Feniks. Ti programi so imeli poleg namena koordinacije tudi namen uničevanja uporniške infrastrukture in izvajanja propagandnih aktivnosti na lokalnem prebivalstvu. Za razvoj teh programov so pomembni začetki protiuporniškega delovanja CIE v Vietnamu in spoznanje, da je za učinkovit boj proti dobro organiziranemu Viet Congu potrebna boljša koordinacija in organizacija obveščevalnih in drugih aktivnosti. V začetku šestdesetih let je južnovietnamska vlada sprožila serijo programov namenjenih uničenju infrastrukture Viet Conga in delovanju proti lokalnemu prebivalstvu. Za temi programi so stali ameriški svetovalci in CIA. V tem obdobju so glavni cilj za ZDA in Diemov režim predstavljale vojaške sile Viet Conga in kasneje severnovietnamska vojska. Kljub temu so imeli programi namenjeni odkrivanju in uničenju infrastrukture Viet Conga precejšen pomen za kasnejšo koordinacijo in organizacijo protiuporniškega delovanja. Zgodnja prizadevanja za odkrivanje in uničevanje infrastrukture

Viet Conga so obsegala programe: Chieu Hoi, Census Grievance, protiteroristične skupine in kadri za revolucionarni razvoj. Chieu Hoi je bil program, ki se je začel izvajati leta 1963. Njegov namen je bil z obljubami amnestije prepričati kadre Viet Conga in severnovietnamske vojske, da prestopijo na stran vladnih sil. Po ocenah naj bi v okviru programa od leta 1963 do 1971 dezertiralo 194000 nasprotnikov. Večinoma je bilo to manj pomembno osebje, le malo pa je bilo pripadnikov severnovietnamske vojske. Med drugim je program prinesel veliko uporabnih podatkov o morali, motivaciji in organizaciji uporniškega gibanja. V programu Census Grievance so bile južnovietnamske ekipe poslani po vaseh, da opravijo pogovore z vsako družino. Glavni namen je bilo zbiranje obveščevalnih podatkov o infrastrukturi Viet Conga. Program je prinesel ogromno količino podatkov, ki pa jo je bilo takrat težko hitro in učinkovito predelati. Program kadrov za revolucionarni razvoj je bil ustanovljen na pobudo CIE, na podlagi razvijajoče se propagande in novačenja Diemove vladavine. Kadri za revolucionarni razvoj so bili zrcalna slika Viet Conga. V okviru programa so bile južnovietnamske skupine poslani na podeželje, kjer so živele s podeželskim prebivalstvom, širile protikomunistično propagando in novačile rekrute za vaške milice in druge podobne organizacije. Program kljub ambicioznosti ni uspel pridobiti podpore na podeželju, kadri pa so se raje kot spopadli z uporniki umaknili na varna območja. Proti-teroristične skupine so bile prav tako kot kadri za revolucionarni razvoj izurjene in oborožene s strani CIE ter organizirane po vzoru Viet Conga. Izurjene in opremljene so bile za delovanje na območjih Viet Conga. Glavni cilj skupin je bilo zajetje ali, če je bilo potrebno, ubijanje pripadnikov infrastrukture Viet Conga. Uspehi, morala, kvaliteta in disciplina skupin so bili različni od province do province. Skupine niso imele zadostnega sistema poveljevanja in nadziranja ter so imele med južnovietnamskimi kmeti precej slab ugled. Med te programe lahko glede na njegov namen vključimo še program strateških zaselkov. Program je imel več namenov in eden od njih je bil motiti infrastrukturo Viet Conga z utrjevanjem zaselkov in vasi na podeželju. Ta program ni bil nikoli resnejša ovira za upornike in ni uspel resneje ogroziti infrastrukture Viet Conga (Rosenau in Long 2009, 4–6).

Program CORDS je bil produkt združitve Pisarne za civilne operacije (OCO) in Vojaškega poveljstva za Vietnam (MACV) z namenom boljše koordinacije in organizacije protiuporniškega delovanja. CORDS je tako postal organizacija, ki je pod seboj združevala vse organizacije, ki so bile del protiuporniškega delovanja, vendar pa so te organizacije obdržale svojo organizacijo, vodstvo, način delovanja. Kasneje je pod programom CORDS

deloval tudi program ICEX in njegov naslednik Feniks. Program je imel precej dobro organizacijsko strukturo. Na ravni korpusa je imel ameriški vojaški svetovalec, ki je bil ponavadi general s tremi zvezdami in je bil poveljnik ameriških sil na tistem sektorju, svojega namestnika za kadre za revolucionarni razvoj. Ponavadi je bil to civilist in je bil odgovoren za vojaške ter civilne aktivnosti proti upornikom na območju korpusa. Provincialne svetovalne enote so poročale direktno civilnemu namestniku. Na ravni provinc je bil na čelu vsake od teh šef province, ki je bil načeloma častnik iz vrst južnovietnamske vojske. Nadziral je civilno upravo province, poveljeval provincialnim enotam ter koordiniral in izvajal protiuporniško delovanje. Vsak šef province je imel na voljo še ameriškega svetovalca, ki mu je svetoval glede vojaških in civilnih zadev. Povsem enaka organizacija se je prenesla na raven okrožij. Program kljub ambicioznosti ni uspel pridobiti podpore na podeželju, kadri pa so se raje kot spopadli z uporniki umaknili na varna območja (Andrade in Willbanks 2006, 15–16). Program CORDS je med seboj združil vse organizacije, ki so se ukvarjale s protiuporniškim delovanjem, in CIA je kmalu sprevidela pomen učinkovite koordinacije protiuporniških aktivnosti.

Junija 1967 je bil s podporo CIE ustanovljen program za centralizacijo in boljšo koordinacijo operacij proti infrastrukturi z imenom ICEX. Ta program je bil predhodnik programa Feniks. Na začetku je bila temeljni namen programa ICEX koordinacija obveščevalnih aktivnosti med Američani in Južnovietnamci. Program se je že decembra 1967 preimenoval v program Feniks oziroma po vietnamsko Phung Hoang. Ključno vlogo pri koordinaciji je imel Južni Vietnam, ki je prispeval tudi večino žive sile. Na vietnamski strani je program obsegal številne agencije, vpletene v operacije proti infrastrukturi Viet Conga. Usklajevalni komiteji so bili organizirani na nacionalni, regionalni in provincialni ravni. Komiteje so sestavljali predstavniki treh različnih policijskih sil, ki so delovale v državi, predstavniki programa Chieu Hoi, programa kadrov za revolucionarni razvoj, vojaške obveščevalne službe, provincialne izvidniške enote (PRU) in še nekateri drugi. Večino koordinacije se je opravilo na ravni provinc in okrožij, zato so bili na teh dveh ravneh ustanovljeni centri za koordinacijo. Poleg tega so bili na ravni provinc ustanovljeni tudi centri za zasliševanje tistih zajetih pripadnikov infrastrukture Viet Conga, ki so bili civilisti. CIA je program podpirala predvsem na ravni provinc, saj za delovanje v številnih okrožjih ni imela ne dovolj sredstev ne osebja. Podpora je bila največja na začetku, kasneje, ko so stroški programa strmo narasli, je zmožnost CIE pri podpori padla. Program Feniks je bil ustanovljen predvsem z namenom

boljše koordinacije protiuporniških aktivnosti in deljenja obveščevalnih podatkov med različnimi agencijami in je v tem smislu veliko doprinesel k boljšemu sodelovanju med različnimi ameriškimi in južnovietnamskimi agencijami in organizacijami. Na žalost pa je pri programu Feniks sodelovalo tudi osebje brez izkušenj in znanja za učinkovito koordiniranje obveščevalnih aktivnosti med tako različnimi organizacijami. Najbolj uspešen koordinator na področju obveščevalne dejavnosti je bil Združeni obveščevalni center za Vietnam (CICV), v katerem je delalo petsto Američanov in sto Južnovietnamcev. Center je bil izvor mnogih pomembnih obveščevalnih podatkov, ki jih je pridobil iz različnih virov in kasneje posredoval relevantnim organizacijam. Center je zasledoval tudi morebitne člane infrastrukture Viet Conga in hranil njihove dosjeje. Ključni problem koordinacije pri programu Feniks je bil ta, da razne organizacije niso bile pripravljene deliti občutljivih obveščevalnih podatkov med seboj. V okviru programa niso bile ustanovljene nobene nove operativne enote. Dejanske operacije proti infrastrukturi so v okviru programa Feniks izvajale enote treh nacionalnih policij, oborožene sile ZDA in Južnega Vietnama ter provincialne izvidniške enote (PRU), ki so bile v tej dejavnosti verjetno najbolj učinkovite. PRU so bile preimenovane naslednice protiterorističnih skupin. Njihov cilj ni bilo ubijanje kadra infrastrukture Viet Conga, temveč zajetje čim večjega števila upornikov, da bi jih lahko izkoristili kasneje. PRU so se razlikovale od ostalih operativnih sil, ki so delovale proti uporniški infrastrukturi. Ključna razlika je bila v tem, da so bile PRU bolj kot ne neodvisne od ostalih struktur, enote so bile organizirane, izurjene, opremljene, financirane in upravljane s strani CIE. Večji del aktivnosti so PRU izvedle med 1967 in 1972, njihova dejavnost pa se je končala ob koncu vojne leta 1975. PRU niso skupaj nikoli presegle števila 5000 pripadnikov in so bile neka vrsta obveščevalno-polijskih sil. Enote so bile izurjene bolj kot večina drugih protiuporniških sil v Vietnamu. PRU so delovali vsak v svoji provinci, kjer so dobro poznali teren in okolico. Ponavadi so bili sestavljeni iz petih 18-članskih skupin, ki so bile nadaljnje členjene za delovanje na okrožni ravni. Enote so vodili Vietnamci, vendar so ameriški svetovalci načrtovali operacije in ponavadi spremljali enote na terenu. Večinoma so operacije potekale ponoči ali v jutranjih urah in so trajale največ nekaj ur, cilj je bilo zajetje pripadnikov Viet Conga. Pripadniki PRU so imeli večinoma vojaško ozadje. Lokalni pripadniki so prej služili v vojaških ali paravojaških organizacijah, prav tako so vojaško ozadje večinoma imeli tudi ameriški svetovalci. Ponavadi so enote zbirale lastne obveščevalne podatke in imele razširjeno obveščevalno mrežo, medtem ko so se na podatke od drugih struktur in agencij zanašale le redko. Ta samozadostnost v obveščevalnih podatkih se je izkazala za izjemno

prednost in podatki so bili večinoma boljše kvalitete kot zunanji (Rosenau in Long 2009, 10–13).

Poleg operacij proti infrastrukturi so bile pomembne še operacije, ki so se ukvarjale z varnostjo meje. Pri teh je bila ena izmed komponent tudi koordinacija med različnimi dejavnostmi, kar se je kazalo predvsem pri deljenju pridobljenih podatkov z namenom uničevanja uporniških ciljev. Viet Cong je po Ho Ši Minhovi poti skozi Kambodžo dobival precejšen del vojaških zalog in novih rekrutov. Predvsem so bile to operacije obveščevalne narave, namenjene zbiranju podatkov o zalogah in vojaki, ki so se premikali po Ho Ši Minhovi poti. Obveščevalno dejavnost na meji lahko razdelimo na tehnično in človeško. Tehnični vidik je pokrivala operacija Igloo White, v okviru katere so bili postavljeni seizmični in akustični senzorji, ki naj bi zaznavali premike po Ho Ši Minhovi poti. Senzorji so signale prenašali letalom, ki so jih posredovali centru za nadzor infiltracije, kjer so podatke shranili in procesirali. Procesirani podatki so bili preneseni naprej na letalska poveljstva, kjer so jih lahko uporabili za letalske napade na zaznane cilje. Drugi vidik obveščevalne dejavnosti na meji pa je bil človeški. Obsegal je program za specialne operacije OP35, v okviru katerega so v džunglo pošiljali manjše ekipe po 12 mož, da odkrijejo infiltracijske poti in določijo tarče za zračne napade. Ekipe so mnogokrat naletete tudi na obveščevalne podatke, ki so bili pomembni za širšo strategijo v Južnem Vietnamu. Poleg tega so enote OP35 postavljale senzorje za Igloo White in izvajale manjše napade na postojanke Viet Conga ob Ho Ši Minhovi poti. Hkrati so ob meji obstajale še postojanke specialnih sil, namenjene prestrezanju infiltracij v Južni Vietnam. Ta dejavnost je sčasoma prerasla v program Civilian irregular defence group (CIDG). Uspeh vseh teh dejavnosti je bil mešan. Po eni strani so prisilile Severni Vietnam, da je uporabil dodatne sile za varovanje infiltracijskih poti v Južni Vietnam, vendar pa je po Ho Ši Minhovi poti še vedno prihajalo dovolj materiala za logistične potrebe Viet Conga. ZDA ni uspelo ustaviti tega majhnega pretoka blaga, Viet Cong pa je veliko logistično podporo dobival tudi iz pristanišč na jugu Kambodže (Rosenau in Long 2009, 15).

5.1.2 Afganistanski konflikt

ZDA v Afganistanu uporabljajo dva pristopa za delovanje proti uporniški infrastrukturi. Poleg teh pa se uveljavlja še nov pristop delovanja na lokalno prebivalstvo, ki se imenuje Human terrain sistem (HTS). Prvi pristop, ki ga ZDA uporabljajo so poimenovali: poiskati, določiti, pokončati, izkoristiti in analizirati (find, fix, finish, exploit and analyze – F3EA). F3EA v prvih dveh točkah obsega stalno obveščevalno dejavnost, nadzor in izvidniško dejavnost s katero lahko decentralizirani obveščevalni aparat poišče tarčo med civilnim prebivalstvom in ji določi natančno lokacijo. Natančno določanje tarče omogoča hitre in precizne operacije za zajetje ali uničenje le-te. Glavni cilj je zajetje tarče in pridobitev dodatnih informacij od nje. Ključna dejavnost F3EA pa je izkoristiti in analizirati pridobljene podatke. Zadnja dva koraka na novo začneta cikel s tem, ko zagotovita nove informacije ali sledi, ki se jih lahko ponovno uporabi v zračni izvidniški in obveščevalni dejavnosti ter pri iskanje nove tarče (Flynn in drugi 2008, 57). Pristop se je do sedaj izkazal kot precej uspešen. V okviru operacij naj bi bilo ubitih ali zajetih na stotine tarč, vključno s tarčami talibanske infrastrukture. Specialne sile ZDA in sodelujoči agenti CIE so sprožili že na tisoče napadov v Afganistanu - 4000 v letu 2010, ko so samo poleti zajeli ali ubili 235 uporniških vodij in ubili 1066 borcev, poleg tega pa v teh treh mesecih zajeli še 1700 drugih upornikov. Takšen pristop od ZDA terja tudi veliko sredstev, tako človeških kot denarnih. Da bi bil F3EA uspešen, potrebuje pokritost terena z zračnimi izvidniškimi platformami, kar pa ni poceni. Pristop prav tako odteguje človeške vire in sredstva, ki bi lahko bila uporabljena drugod. Poleg tega pa lahko napačna določitev tarče ter posledično zajetje ali uboj nedolžnih civilistov škoduje odnosu z lokalno skupnostjo in dolgoročno škoduje protiuporniškim aktivnostim (Rosenau in Long 2009, 19; Dreazen 2011). Problem v primeru Afganistana je, da se velik del uporniške infrastrukture nahaja v sosednjem Pakistanu. Severozahodni del države predstavlja za talibane in druge upornike varno zatočišče. Tam se skrivajo mnogi talibanski voditelji, tam je živel tudi Osama Bin Laden, dokler ZDA niso sprožile akcije pri kateri je bil ubit. Ta akcija je vzbudila velik odpor pri pakistanskih oblasteh in podobne akcije lahko resno škodujejo razmerju med ZDA in Pakistanom. ZDA se zato pri operacijah proti osebam v Pakistanu že od leta 2004 zanašajo na brezpilotne letalnike. Zaenkrat so te akcije edina rešitev, kako napasti upornike, ki se umaknejo čez mejo. Brezpilotne letalnike nadzirajo operaterji CIE v Afganistanu ali celo v Pakistanu. Napadi so izjemno natančni in smrtonosni, kljub temu pa včasih pride do civilnih žrtev. Tak program prinaša veliko prednosti - ne ogroža življenj ameriških državljanov ter natančno in učinkovito uničuje cilje. Slaba lastnost programa pa so civilne žrtve (Williams 2010, 871–877).

Drugi pristop, ki je bil že uporabljen v Iraku in ga ZDA nameravajo oziroma ga že izvajajo v Afganistanu, pa je pristop, ki ga najbolje ponazarja gibanje Prebujenje (Awakening movement) v Iraku. Gibanje je bilo v Iraku izjemno uspešno pri preprečevanju uporniške aktivnosti v letu 2007. Njegov nastanek je omogočilo delovanje različnih vojaških in obveščevalnih struktur, vključno s CIO, ki je pomagala pri kritičnih situacijah in je bila ključna za začetek gibanja (Doyle 2011). Gibanje je bilo v Iraku sprva neuspešno, vendar je s podporo sil za specialno delovanje, CIE in drugih agencij ter konvencionalnih sil postalo uspešno v boju proti infrastrukturi Al Kaide v Iraku. Prebujenje v Iraku predstavlja naslednika programa PRU iz vietnamske vojne. V Afganistanu so se že v letu 2008 pojavili poskusi, da bi vzpostavili takšno gibanje in ponekod se je program že poskusno izvajal. Tak primer je pokrajina Wardak blizu Kabula, kjer naj bi talibani nadzorovali 80 odstotkov province. Zaenkrat se je program, za razliko od gibanja v Iraku, izvajal le preko afganistanske vlade. Razširili naj bi ga, če bi se na ožjih območjih izkazal kot uspešen, in zaenkrat v Afganistanu ni bil vpeljan na širši ravni, čeprav je to v okvirnem načrtu že od leta 2008 (AWTW news service 2009, Thompson 2010). Glavne prednosti in slabosti tega modela so ravno nasprotni kot pri F3EA. Glavna prednost so nizki stroški v primerjavi z drugimi operacijami ZDA. Realne stroške gibanja v Iraku je težko oceniti, vendar so v letu 2007 po najvišjih ocenah znašali 160 milijonov dolarjev na leto, kar je 12 milijonov dolarjev na mesec. To je v istem letu predstavljalo komaj en odstotek tekočih ameriških stroškov za operacije v Iraku. Ena od prednosti takšnega gibanja v Afganistanu bi bila tudi, da se ga lahko vzdržuje in povečuje, medtem ko se koncentracija koalicijskih sil v državi zmanjšuje. Slabost pa predstavlja predvsem majhen nadzor ZDA in njenih agencij nad gibanjem, le-to bi namreč lahko imelo poleg skupnih tudi lastne cilje in ambicije, ki se ne skladajo s cilji ZDA in koalicije držav v Afganistanu. Druga slabost pa se je pokazala v Iraku, in sicer je bilo gibanje tam lokalne narave in širjenje na druge dele države bi bilo v Afganistanu izjemno težko ali celo nemogoče. Skratka, uspeh gibanja je odvisen predvsem od lokalnih razmer in ga je težko posplošiti na celotno državo. Gibanje v Iraku pa je potrebovalo tudi precej časa, da je zaživelo - skoraj leto in pol in še to le z izdatno ameriško podporo (Rosenau in Long 2009, 19–20).

V letih 2005 in 2006 se je v Afganistanu začel izvajati nov pristop k protiuporniškem delovanju imenovan HTS, ki je v zadnjih letih še pridobil na veljavi. Program deluje v okviru

petčlanskih skupin, ki so dodeljene brigadnim bojnim skupinam. Člani teh skupin so pretežno antropologi in drugi podobni znanstveniki, ki so večinoma neoboroženi. HTS naj bi vojska ustanovila kot program za pridobivanje obveščevalnih podatkov in primerjamo ga lahko s programom CORDS iz vietnamske vojne, pod okriljem katerega je kasneje deloval tudi program Feniks. Namen HTS je pridobivanje lokalnega prebivalstva na svojo stran in hkrati tudi pridobivanje kritičnih obveščevalnih podatkov. CIA uradno s programom ni povezana, čeprav so nekateri njeni agenti ta izraz uporabljali za opis svojega delovanja v Afganistanu. Določeni agenti CIE, ki so bili hkrati antropologi, so že imeli nalogo delovati po načelih HTS, čeprav ni nujno, da so delovali v okviru programa, in pridobivati podatke pomembne za širšo strategijo v Afganistanu. Prihodnost programa ni jasna, je pa mogoče, da se bo razvijal podobno kot CORDS. Pridobljeni podatki bi lahko bili posredovani v podatkovne baze CIE ter tako koristili za razvoj programa podobnega programu Feniks, lahko pa bi bili uporabljeni tudi v propagandne namene. Sam program pa bi lahko tudi izboljšal koordinacijo med različnimi akterji in programi, ki delujejo proti upornikom (Gonzalez 2008, 21–25).

Afganistansko-pakistanska meja je dolga 2640 kilometrov in je eden ključnih dejavnikov za uspešnost uporniških gibanj v Afganistanu. Afganistanski uporniki iz plemenskih območij v Pakistanu dobivajo zaloge in borce, tja pa se lahko po bojih tudi umaknejo. Ta območja so hkrati tudi zatočišča za visoke vodje talibanov, Al-Kaide in ostalih uporniških skupin v Afganistanu. CIA zaenkrat na afganistansko-pakistanski meji ne izvaja nobenih aktivnosti, kot je to počela s programoma CIDG in OP35 v Vietnamu, ter v Afganistanu direktno ne sodeluje pri varovanju meje. Sicer je vpletena v napade brezpilotnih letalnikov na cilje v Pakistanu in ob meji, vendar je večina teh operacij namenjena uničevanju uporniške infrastrukture in pomembnih človeških ciljev. Mejo trenutno varuje afganistanska vojska, ki je sicer zmožna izvajati nadzor, vendar pa za to nima specialistične opreme in ni izurjena za takšne naloge. CIA z brezpilotnimi letalniki izvaja akcije v pakistanskih plemenskih območjih, kar deloma prispeva k večji varnosti ob meji, deloma pa z brezpilotnimi letalniki izvaja tudi nadzor v regiji. Operacije kot je bila OP35 v vietnamski vojni v primeru Pakistana ne pridejo v poštev, saj je ta zaveznik ZDA in vsake aktivnosti ZDA v Pakistanu sprožajo kritike njihove vlade. Vendar pa lahko brezpilotni letalniki v veliki meri prav tako pridobivajo izjemno pomembne obveščevalne podatke. Meja poteka po izjemno težavnem terenu za nadzor, saj je to večinoma visokogorski teren, a po drugi strani to predstavlja prednost, saj je

vsako premikanje kanalizirano po ozkih prehodnih poteh (Rosenau in Long 2009, 21; Shah 2010; Roe 2011).

Problemi koordinacije in organizacije obveščevalnih aktivnosti v Afganistanu so v veliki meri enaki kot so bili v vietnamski vojni. Prvi korak pri izboljšanju koordinacije in organizacije protiuporniških dejavnosti v Afganistanu je bila ustanovitev Skupnega obveščevalnega centra za Afganistan (JIOC-A), ki združuje razne baze obveščevalnih podatkov. Center je bil ustanovljen leta 2007 in je namenjen skupnemu načrtovanju protiuporniškega delovanja, deljenju tehničnih informacij za boj proti improviziranim eksplozivnim sredstvom in drugih pomembnih obveščevalnih podatkov ter koordinaciji aktivnosti pri varovanju meje. V njem sodeluje osebje iz ISAF-a ter pakistanskih in afganistanskih vladnih služb. V drugih pogledih pa je koordinacija še vedno precej slaba, saj razne dejavnosti in agencije, ki sodelujejo v protiuporniškem delovanju v Afganistanu ne sodelujejo med seboj. To predstavlja velik problem, saj je sklop akterjev zelo obširen - od CIE in drugih ameriških obveščevalnih služb do afganistanskih akterjev na tem področju. Večino koordinacije v Afganistanu predstavlja ad-hoc sodelovanje, ki je osnovano na pozitivnih osebnih odnosih. Takšno sodelovanje je sicer dobrodošlo, vendar pa je le začasno in vsekakor nezadostno za reševanje dolgotrajnega problema kot je afganistanski konflikt (Rosenau in Long 2009, 17).

5.1.3 Primerjava

CIA je v vietnamski vojni imela v drugi polovici šestdesetih let že dobro razvito strukturo za bojevanje proti infrastrukturi Viet Conga. Tudi danes se zaveda pomembnosti operacij proti infrastrukturi uporniških gibanj v Afganistanu. Kot se je izkazalo pri programu Feniks je tovrstna strategija boja proti upornikom bolj učinkovita kot klasičen vojaški pristop in ima velik vpliv na uporniško moralo. Pri protiuporniškem delovanju je pomembno, da se spozna pomen infrastrukture za delovanje uporniških gibanj. Če primerjamo ameriški pristop k operacijam proti uporniški infrastrukturi v Vietnamu in Afganistanu lahko ugotovimo naslednje: organizacija protiuporniškega delovanja je bila v kasnejših letih vietnamske vojne na zelo visokem nivoju, podobno lahko rečemo tudi za organizacijo protiuporniškega delovanja v Afganistanu; koordinacija v Vietnamu je v kasnejših letih že dosegla precej visoko raven, medtem ko koordinacija v Afganistanu še vedno močno peša. V vietnamski

vojni je že v začetku šestdesetih let obstajalo nekaj programov, ki jih je sponzorirala CIA. Večina teh sicer ni bila uspešna, zato pa so pokazali, da je CIA že takrat prepoznala pomen infrastrukture Viet Conga za njegovo uspešno delovanje. S programom Feniks je CIA dokazala, da se je v začetnih letih vojne precej naučila in ta program je bil tudi najbolj uspešen od vseh v vietnamski vojni. CIA se je predvsem naučila mnogo glede učinkovite organizacije in koordinacije protiuporniškega delovanja in je s tega vidika v zadnjih letih v Vietnamu močno izboljšala svoje dejavnosti. V obeh primerih lahko trdimo, da je protiuporniško delovanje dobro organizirano, čeprav so tu še možnosti za izboljšavo. CIA tako kot v vietnamski vojni tudi v Afganistanu prepoznava pomen operacij proti infrastrukturi. Očitno je, da v Afganistanu upošteva nekatere nauke iz vietnamske vojne, čeprav bi se lahko bolj zgledovali tudi po uspešnem delovanju programov CORDS in Feniks. Glede uspešnosti pristopov v Vietnamu in Afganistanu je jasno, da je bil od vseh programov, ki jih je podpirala CIA, v Vietnamu najbolj uspešen program Feniks v prid česar govorijo tudi statistike. F3EA pristop je bil do zdaj precej uspešen, kljub visoki ceni, prav tako se kaže uspešnost napadov brezpilotnih letalnikov na cilje v Pakistanu. Predvsem pa je pomembno prepoznati element koordinacije, ki sta ga v operacije proti upornikom v vietnamski vojni prinesla ICEX in program Feniks. Do določene mere se je to zgodilo tudi v Afganistanu, vendar je sodelovanje na mnogo nižji ravni kot sistem koordinacije iz vietnamske vojne. Prvi pozitiven korak v Afganistanu je bila ustanovitev Skupnega obveščevalnega centra za Afganistan, ki je posodobljena verzija Združenega obveščevalnega centra za Vietnam (CICV). V osnovi pomanjkanje koordinacije spominja na isti problem v Vietnamu preden sta bila ustanovljena ICEX in program Feniks, čeprav se v nekaterih napovedih za pristop HTS obeta, da lahko v okviru HTS pričakujemo nekakšen nov program, ki bo podoben Feniksu. To bi verjetno rešilo problem slabe koordinacije v Afganistanu, tako kot je program Feniks rešil problem koordinacije v Vietnamu (Rosenau in Long 2009, 17).

6 IZKUŠNJE IZ VIETNAMSKE VOJNE

Ključne stvari, ki se jih lahko naučimo iz primera protiuporniškega delovanja v vietnamski vojni so: obstajati mora enotna struktura poveljevanja in koordinacija, ki združuje vojaške in druge aktivnosti proti upornikom; operacije proti infrastrukturi so ključnega pomena za uspešno protiuporniško delovanje, saj uporniki tako izgubijo svoje zaledje; protiuporniško

delovanje ne sme biti povsem skrivno, saj tako dobi negativen prizvok; v protiuporniškem delovanju je treba uporabiti predvsem lokalno prebivalstvo; varovanje meja je ključen dejavnik pri slabitvi uporniških gibanj in pri njem je pomembna koordinacija med različnimi protiuporniškimi dejavnostmi; vedno se je potrebno zavedati, da je v končni fazi vlada odgovorna za varnost v državi in da jo mora biti sposobna zagotavljati tudi po tem, ko tuje sile odidejo. Ti nauki se zdijo samoumevni in nekateri se v Afganistanu vsaj do določene mere upoštevajo, drugi ne. Lahko jih je identificirati, vendar jih je veliko težje izpeljati v praksi (Andrade in Willbanks 2006, 22).

Ključne izkušnje iz vietnamske vojne, ki bi jih lahko z določenimi popravki prenesli na področje reševanja konflikta v Afganistanu so:

- vzpostavitev sistema organizacije in koordinacije programa CORDS,
- vzpostavitev koordinacije in delovanja proti uporniški infrastrukturi - programa ICEX in Feniks,
- ustanovitev skupnega obveščevalnega centra na osnovi Združenega obveščevalnega centra za Vietnam (CICV),
- vzpostavitev mehanizma za deljenje obveščevalnih podatkov pri varovanju meje.

Koordinacija je predstavljala problem že v Vietnamu in tako je še danes v Afganistanu. Organizacija programa CORDS nam nudi mnoge zglede, kako lahko učinkovito organiziramo in pod eno organizacijo združimo različna prizadevanja protiuporniškega delovanja. Ko je bil program Feniks vključen v vojaško strukturo poveljevanja, je bilo lažje izvajati določene stvari. Zdajšnje sodelovanje med različnimi akterji, kot so CIA, DIA, vojaška obveščevalna služba in afganistanska obveščevalna služba, je podobno tistemu v Vietnamu pred programom Feniks - ni institucionalizirano in je le ad-hoc sodelovanje. Poleg tega pa se vsi ti akterji ne strinjajo o pomembnosti uporniške infrastrukture za delovanje upora v Afganistanu. V Afganistanu, kjer se ZDA soočajo s trdoživim nasprotnikom, bi bilo koristno uvesti sistem sodelovanja podoben tistemu v programih ICEX in Feniks. Verjetno je tak sistem sodelovanja še precej daleč, vendar se nekateri zametki že kažejo v pristopu HTS. Koristno bi bilo ustanoviti skupne obveščevalne centre in centre na ravni provinc, mogoče celo okrožij. Ta vidik je v Afganistanu že dobro realiziran, vendar bi lahko koncept še razširili. Verjetno bi

bila v Afganistanu, kot je bilo to v primeru programa Feniks, edina praktična raven za sodelovanje raven provinc. Centri za sodelovanje na provincialni in okrožni ravni niso bili povsem uspešni, vendar je koristneje vzpostaviti vsaj nekakšen mehanizem za koordinacijo kot biti brez njega (Rosenau in Long 2009, 17–18). V Vietnamu je postalo očitno tudi, da so operacije proti uporniški infrastrukturi izjemno pomembne in učinkovite. CIA takšne operacije izvaja tudi v Afganistanu, vendar bi lahko v njih bolj integrirala lokalno prebivalstvo - v vietnamski vojni se je namreč izkazalo, da je to potrebno. Pokazalo se je tudi, da skrivni programi izzovejo nejevoljo med prebivalstvom in javnostjo, kar se kaže tudi pri napadih brezpilotnih letalnikov v Pakistanu. Na Afganistan bi se lahko prenesli tudi določeni programi za varovanje meje. Brezpilotni letalniki lahko na meji pridobivajo pomembne podatke za protiuporniško delovanje in deljenje teh podatkov vsem akterjem, ki sodelujejo pri varovanju meje, je ključno. Pri tem že močno pomaga Skupni obveščevalni center. Ena ključnih lekcij pa je, da je treba lokalne in državne oblasti pripraviti na prevzem nastale situacije po umiku tujih sil. Ta vidik je v Afganistanu prepoznan in v tej smeri poteka tudi večina prizadevanj koalicijskih sil na tem področju (Andrade in Willbanks 2006, 22; Rosenau in Long 2009, 18–21).

7 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK

Protiuporniško delovanje CIE v vietnamski vojni je odličen primer izboljšanja načina bojevanja obveščevalne službe proti upornikom. CIA je v vietnamski vojni vodila množico programov. Nekateri so bili bolj, drugi manj uspešni, vsi pa so pomenili napredek predvsem na področju organizacije in koordinacije. Ključno pri vsem tem pa je, kaj se lahko naučimo iz uspehov in neuspehov CIE v vietnamski vojni. CIA je tu uporabila različne tehnike boja proti upornikom in za najbolj uspešne so se izkazale uporabljene v programu Feniks, ki je močno izboljšal tudi organizacijo in koordinacijo vseh protiuporniških aktivnosti. CIA je bila nedvomno glavna miselna sila za programom, na terenu pa so bile uporabljene različne policijske in vojaške sile. Kot je razvidno iz primerjave, se pristopi CIE v vietnamski vojni v določenih stvareh razlikujejo od tistih, ki se uporabljajo danes v primeru afganistanskega konflikta. Med njimi pa obstajajo tudi nekatere podobnosti, kar kaže na to, da CIA prepozna nauke iz vietnamske vojne. V primerjavi je potrebno upoštevati tudi povsem drugačno zgodovinsko, kulturno in geopolitično okolje obravnavanih držav. Že časovna razlika med primeroma predstavlja določen problem, saj so mnoge razlike v protiuporniškem delovanju odsev izboljšanja tehnologije in doktrin le-tega. Ključne pa so tudi razlike med obema uporoma, ki sta si kljub nekaterim podobnostim precej različna. Organizacija in koordinacija aktivnosti obveščevalnih služb v protiuporniškem delovanju v Afganistanu je močno napredovala. Kljub temu pa je še viden prostor za mnoge izboljšave, ki jih je CIA uvedla že v vietnamski vojni, pred in v programu Feniks. Svojo prvo hipotezo, da je bilo *protiuporniško delovanje CIE v vietnamski vojni bolj organizirano in koordinirano kot protiuporniško delovanje CIE afganistanskem konfliktu* lahko na utemeljitvah iz primerjave le delno potrdim. Organizacija je bila v primeru Vietnama na visokem nivoju, prav na takšnem je tudi v primeru Afganistana. Med primeroma se pojavlja razlika predvsem v razvoju koordinacije. Kljub napredku v koordinaciji v Afganistanu bi lahko CIA določene strukture, ki so se ukvarjale s koordiniranjem protiuporniških aktivnosti v Vietnamu, z določenimi popravki prenesla v Afganistan, kar bi izboljšalo obstoječi sistem.

Določene izkušnje glede organizacije in koordinacije v protiuporniškem delovanju bi lahko prenesli na primer Afganistana. V prejšnjem poglavju sem navedel vsaj štiri ukrepe, ki bi lahko v primeru Afganistana izboljšale predvsem koordinacijo protiuporniškega delovanja

med posameznimi akterji in pristopi. Kot je očitno iz primerjav, lahko iz vietnamske vojne črpamo ogromno podatkov in naukov. Vse izkušnje zaradi časovnega razmika in že prej omenjenih različnih zgodovinskih, kulturnih in geopolitičnih okoliščin niso nujno uporabne za reševanje afganistanskega konflikta. Svojo drugo hipotezo, da so *izkušnje iz protiuporniškega delovanja CIE iz vietnamske vojne uporabne za protiuporniško delovanje v afganistanskem konfliktu* lahko delno potrdim. Za Afganistan so uporabne določene izkušnje in nauki iz Vietnama, vendar bi direkten prenos kvečjemu škodil protiuporniškemu delovanju v Afganistanu. Pri prenosu je potrebno upoštevati razlike med primeroma in izkušnje prenesti s tehtnim premislekom in določenimi popravki. Razvidno je, da je Vietnam zakladnica znanja za protiuporniško delovanje, težava je le v tem, da specifičnost vietnamske vojne zelo otežuje prenos znanj na novejši primer Afganistana. To pa še ne pomeni, da je prenos nemogoč, in po mojem mnenju bi lahko sile ISAF v afganistanskem konfliktu mnogo pridobile z upoštevanjem naukov iz Vietnama. Nekatere uporabne izkušnje iz Vietnama se v Afganistanu že uvajajo, vendar bi se lahko na tem področju storilo še mnogo več. Ne le da bi koalicijske sile mnogo pridobile, za razreševanja konflikta v Afganistanu je ključno upoštevati izkušnje iz vietnamske vojne ter, po mojem mnenju, tudi iz vojn preteklega zgodovine Afganistana. CIA bi lahko ogromno prispevala k skrajšanju konflikta v Afganistanu, če bo še bolj upoštevala tiste izkušnje, ki jih je sama pridobila v vietnamski vojni.

8 LITERATURA

Afshar, Shahid, Chris Samples in Thomas Wood. 2008. *The Taliban An Organizational Analysis*. Dostopno prek: <http://www.humansecuritygateway.com/showRecord.php?RecordId=23800> (19. april 2012).

Andrade, Dale in James H. Willbanks. 2006. CORDS/Phoenix: counterinsurgency lessons from Vietnam for the future. *Military review*. Dostopno prek: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/andrade.pdf> (6. maj 2012).

Media Activism. 2012. *Afghanistan: The Occupiers' New Strategy – Intensify the Occupation*. Dostopno prek: <http://www.indybay.org/newsitems/2009/02/03/18567983.php> (5. maj 2012).

Barfield, Thomas. 2010. *Afganistan: a cultural and political history*. Princeton: Princeton University Press.

Doyle, William. 2011. The CIA's secret victory in Iraq. *Small wars journal*. Dostopno prek: <http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=The+CIA%27s+secret+victory+in+Iraq.+Small+war+s+journal.+&source=web&cd=2&ved=0CE8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fsmallwarsjournal.com%2Fblog%2Fjournal%2Fdocs-temp%2F791-doyle.pdf&ei=I6b2T6TOI67P4QT7yOiNBw&usg=AFQjCNEhHqvcScQkrpZ1d2t9M4kg7qVA&cad=rja> (5. maj 2012).

Dreazen, J. Yochi. 2011. Joint special sorces, CIA hit teams are McChrystal's legacy. *National Journal*. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/detail?sid=2126656f2b4e4fa79532586fb01aeb8a%40sessionmgr12&vid=1&hid=19&bdata=Jmxhbm9c2wmc210ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=65310975> (4. maj 2012).

Encyclopaedia Britannica. *Guerrilla warfare*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/248353/guerrilla-warfare> (3. junij 2012).

Flynn, T. Miachael, Rich Juergens in Thomas L. Cantrell. 2008. Employing ISR: SOF Best Practices. *Joint Force Quarterly* 50 (3). Dostopno prek: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA516799> (4. maj 2012).

Gettleman, Marvin E., Jane Franklin, Marilyn B. Young in H. Bruce Franklin, ur. 1995. *Vietnam and America: a documented history*. New York: Grove Press.

Gonzalez, Roberto J. 2008. Human terrain: past, present and future applications. *Anthropology today* 24 (1). Dostopno prek: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-8322.2008.00561.x/pdf> (22. junij 2012).

Hess, R. Gary. 1990. *Vietnam and the United States*. Boston: Twayne Publishers.

Holle, Gerard Du Ry van Beest, Hans Hofstätter, Hannes Pixa, Werner Cahn, Carl J. Du Ry, Helmut Ehrler, Behrend Finke, Günter Fluhrer, Horst Fritz, Hanno Hafner, Josef Häusler, Matthias Heinitz, Sigrid Hofstätter, Oskar Keller, Norbert Müller, Uwe Paschke, Reinhard Pflieger, Gerd Rosen, Jürgen Landweg, Heidrun Stratmann, Richard Stumpf, Walter Tausendfund, Rainer Trübsbach, Arnulf Wieber in Leopold Zahn. 1981. *Zgodovina v slikah 17*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

--- 1982. *Zgodovina v slikah 18*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Housden, Tom. 2009. *Afganistan: taliban tactics*. Dostopno prek: http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/8143229.stm (20. april 2012).

Kamrany, N. Nake. 2009. *Ending the 30-year war in Afganistan*. Dostopno prek: <http://www.mei.edu/sites/default/files/publications/2009.12.Afghanistan%201979-2009.pdf> (13. april 2012).

Laqueur, Walter. 1984. *Guerilla: a historical and critical study*. Boulder: Westview Press.

Long, Ngo Vinh. 1991. The Franco-Vietnamese war, 1945-1954: origins of US involvement. V *Vietnam and America: a documented history*, ur. Marvin E. Gettleman, Jane Franklin, Marilyn B. Young in H. Bruce Franklin, 32-40. New York: Grove Press.

Montague, M. Robert. 1966. *Pacification: the overall strategy in South Vietnam*. Dostopno prek: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA488081> (19. april 2012).

National Geographic. 2009. *Classified: CIA confidential: hunt for Bin Laden*. Hrastnik, 17. april.

NATO. 2007. *Joint intelligence operations center fact sheet*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/isaf/docu/pressreleases/2007/01-january/pr070125-069.pdf> (22. junij 2012).

Pinard, D. Matthew. 2002. *The American and South Vietnamese pacification efforts during the Vietnam war*. Dostopno prek: http://etd.lsu.edu/docs/available/etd-0419102-103048/unrestricted/Pinard_thesis.pdf (19. april 2012).

Pugliese, David. 2003. *Special forces in the new battle against terrorism: shadow wars*. Ottawa: Esprit de Corps Books.

Qazi, H. Shehzad. 2011. *The Neo-Taliban, Counterinsurgency & the American Endgame in Afghanistan*. Dostopno prek: http://www.ispu.org/pdfs/586_ISPU%20Report_Neo%20Taliban_Qazi_WEB.pdf (19. april 2012).

Roe, M. Andrew. 2011. What Waziristan means for Afghanistan. *Middle East quarterly* 18 (1). Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/detail?sid=c9ac1ae8d8c9429b80c8adc3990a2d09%40sessionmgr111&vid=1&hid=104&bdata=Jmxhbmc9c2wmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=57736451> (5. maj 2012).

Rosenau, William in Austin Long. 2009. *The Phoenix program and contemporary counterinsurgency*. Dostopno prek: http://www.rand.org/pubs/occasional_papers/2009/RAND_OP258.pdf (19. april 2012).

Scheer, Robert. 1965. Behind the miracle of South Vietnam. V *Vietnam and America: a documented history*, ur. Marvin E. Gettleman, Jane Franklin, Marilyn B. Young in H. Bruce Franklin, 135-155. New York: Grove Press.

Shah, P. Zubair. 2010. U.S. drones said to strike along border in Pakistan. *New York Times*, 2. marec. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/detail?sid=1835d6d9-b7f1-4504-986b-434122945310%40sessionmgr115&vid=1&hid=104&bdata=Jmxhbmc9c2wmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=47843208> (5. maj 2012).

Sidky, Hodayun. 2007. War, changing patterns of warfare, state collapse, and transnational violence in Afghanistan: 1978–2001. *Modern Asian Studies* 41 (4). Dostopno prek: <http://search.proquest.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pqrlhistory/docview/196909470/135D34346065C900A53/12?accountid=16468> (13. april 2012).

Thompson, Mark. 2010. The U.S. Goes Local to Fight the Taliban in Afghanistan. *Time U.S.*, 16. julij. Dostopno prek: <http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,2004262,00.html> (5. maj 2012).

U.S. Marine Corps. 1989. *Mao Tse-Tung on guerrilla warfare*. Dostopno prek: <http://marines.mil/news/publications/Documents/FMFRP%2012-18%20%20Mao%20Tse-tung%20on%20Guerrilla%20Warfare.pdf> (3. junij 2012).

Williams, G. Brian. 2010. *The CIA's covert predator drone war in Pakistan, 2004-2010: the history of an assassination campaign*. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=fcaf4889-d52d-464a-b71a-81cfe5610996%40sessionmgr10&vid=1&hid=19> (4. maj 2012).